

SUCCESVOL MELKEN IN NATUURGEBIED

Jerseys zetten gras uit Nationaal Park om in melk

Midden in de bossen van de Loonse en Drunense Duinen ligt een grasperceel van 35 hectare. Hier lopen de Jersey-koeien van melkveebedrijf Sprangers. Vanuit een samenwerking met Natuurmonumenten mogen de melkkoeien van Sprangers het land begrazen, in ruil voor onderhoud van het gebied.

Tekst: Kim Sjoers • Beeld: Sjaak Sprangers en KS

Het geeft een mooi beeld. De grazers staan er rustig bij, verspreid over het perceel. Links staat een groep reeën. “Die reetjes horen hier standaard bij het landschap”, vertelt Sjaak Sprangers trots. Hij heeft samen met zijn vrouw Suzanne een biologisch melkveebedrijf met 62 Jersey-koeien in Kaatsheuvel. Zijn koeien begrazen 90 hectare, waarvan 70 hectare in het bezit is van Natuurmonumenten. Een unieke samenwerking, waar beide partijen hun voordeel uit halen.

Het plan voor dit concept is ontstaan in de jaren 80. Het Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen werden opgericht en dit legde een beperking op de groei van melkveebedrijven in de omgeving. Boeren

uit de nabijheid voegden zich samen in Stichting Duinboeren om het gesprek aan te gaan met de overheid. Deze verandering liet de echte groeiers vertrekken, maar enkele bedrijven bleven over om anders te gaan werken. Eén van die agrariërs was Sprangers. Hij zag kansen om natuur en melkveehouderij hand in hand te laten gaan: melk produceren met gras uit het natuurgebied. Ruim honderd jaar geleden werd dit gras al beweid door vee van boeren uit de omgeving. Toen Natuurmonumenten een gedeelte van het gebied opkocht, kwam hier een einde aan. Sprangers stelde voor om een vernieuwde versie van dit concept te introduceren met Jerseys. Natuurmonumenten reageerde vanaf het begin positief en vanaf 2002 kwamen de koeien van Sprangers in het natuurgebied te lopen. Melk deed hij in een mobiele melkstal midden in de natuur. Zijn droom was de bouw van een stal op deze plek. De uitvoering van dit bijzondere plan ging nogal met horten en stoten. “De stal moest op deze plek komen. Alleen deze locatie gaf mij de mogelijkheid om via zandpaden bij de percelen in het bos te komen. Echter, toentertijd was dit geen agrarisch bouwvlak. Na lang overleg mocht de stal hier komen. Sinds 2015 staat hij hier.”

Kwatrijnstal

De melkveehouder bouwde een speciale stal, gebaseerd op vier principes: dierenwelzijn, milieu, landschappelijke inpasbaarheid en energieneutraal. Deze stal noemde hij de kwatrijnstal. “De koeien hebben extra veel ruimte, namelijk twaalf vierkante meter loop- en ligruimte per koe. Koeien zijn graag bij elkaar, maar hoeven niet buik-aan-buik te staan. Ze moeten de ruimte hebben”, verklaart Sprangers. Er liggen tussenpaden van vier á vijf meter in de stal en er is geen vast voerhek. Zo kunnen de koeien wegglopen wanneer ze dat willen. Als bodembedekking in de ligboxen wordt stro gebruikt. Dankzij het scheiden van urine en

Via een zandpad in het bos lopen de koeien iedere ochtend naar de wei.

Melkveehouder Sjaak Sprangers bij zijn unieke stal.

vaste mest kent de kwatrijnstal een lage ammoniakemissie. Uit proeven van Wageningen Livestock Research bleek dat deze stal 4,5 kilogram ammoniak per dierplaats uitstoot, terwijl dit in standaard stalsystemen al gauw oploopt tot 7 tot 11 kg. Urine loopt via drie centimeter brede spleten in de vloer direct de mestput in. Vaste mest wordt opgeveegd door een mestrobot. Om de stal goed in het landschap in te passen, werd voor het ontwerp een landschapsarchitect in de arm genomen. Het dak bestaat uit vier kappen van ongelijke grootte waardoor de stal onderdeel lijkt van het omgeving. De wind zorgt voor ventilatie en er is geen spinnenweb te zien aan het dak. Wat opvalt is dat voorbijgangers gemakkelijk de stal in kunnen kijken. "Iedereen mag mijn stal zien. Ik heb niks te verbergen. Als een koe ziek is, dan is dat zo en leg ik dat gerust uit", laat Sprangers weten. Om de stal energieneutraal te maken, liet Sprangers zonnepanelen op het dak leggen.

Een sterk ras

"De keuze voor Jerseys is gemaakt vanuit financiële beweegredenen", vertelt Sprangers. "Mijn vader stopte in 1978 met het bedrijf vanwege zijn gezondheid. In 1983 startte ik het bedrijf opnieuw op, maar stopte na twee jaar weer door de superheffing. Toen ik weer wilde beginnen met melkvee in 1994, waren Jerseys financieel aantrekkelijk." Sprangers kreeg het melkquotum van zijn ouders terug. Jerseys produceren melk met een hoog vetpercentage, wat interessant was met betrekking tot het melkquotum. "Als ik terugkijk, is het de beste keuze die ik ooit heb gemaakt want Jerseys passen perfect in dit bedrijfssysteem. Het zijn sterke koeien. Zelfs als de temperatuur boven de dertig graden komt, blijven ze rustig staan grazen, ondanks dat er meer dan voldoende schaduw beschikbaar is. Hittestress lijken ze niet te kennen. Ook grazen ze op extensieve natuurgonden, maar produceren flink vet en eiwit. Jaarlijks geven ze rond de 5.000 kilogram melk met meer dan 6 procent vet en 4 procent eiwit. Mijn melkprijs ligt dan ook gemiddeld rond de 0,73 euro per liter." Aanvullend voeren doet Sprangers in het najaar. De ureumwaarden in het gras zijn dan wat hoger. Bieten en hooi helpen om deze waarden te verlagen. In de winter voert hij ruwvoer dat hij zelf heeft ingekuuld. Ook krijgt hij luzerne en grasklaver van een biologische akkerbouwer uit de buurt, die in ruil daarvoor mest krijgt. De melkveehouder verbouwt zelf geen mais voor zijn runderen, ook dit is een bewuste keuze. Sprangers legt uit: "Sinds 2002 zijn wij biologisch. Bij de teelt van biologische mais komt meer onkruidbestrijding kijken. Ik focus liever op de koeien en maak daarbij de keuze om aanvullend voer, voor zover ze dat nodig hebben, aan te kopen."

Vroeg beweiden

Iedere ochtend brengt Sprangers zijn koeien via een zandpad vanaf de stal naar het grote perceel van 35 hectare in het bos. In de nacht staan ze op een kleiner perceel van vijftien hectare in de buurt van de stal. Jongvee staat, behalve bij extreem weer of hevige sneeuwval, het hele jaar door buiten. "Wanneer een koe bijna moet afkalven, zetten we haar in het

perceel naast de stal. Het kalf gaat dan met mij mee naar huis. In het grote weiland zijn kalfjes moeilijk terug te vinden. Ze verschuilen zich in het hoge gras, net als reeën." Het weideseizoen van Sprangers is zeer flexibel. "Wanneer het weer het toelaat, gaan onze koeien naar buiten. Vaak begint dit in maart. Vanaf half april blijven ze ook 's nachts buiten. Het weideseizoen loopt tot de paden drassig worden. Soms is dit in november, soms in december. Met een mooie dag in hartje winter, kan het ook zo zijn dat de koeien even het land op gaan."

Natuur regelt zichzelf

"Koeien hebben een hoge mate van zelfredzaamheid, maar dat wordt wel eens vergeten", gaat Sprangers verder. "Onze percelen bevatten vierentwintig plantensoorten. De koeien kunnen naar behoefte kiezen. Half juli valt het bijvoorbeeld op dat ze de bovenste laag van wilde brandnetels beginnen te eten. We hoeven niet alles te sturen, maar je moet koeien wel de kans geven om te kiezen." Vroeg beweiden maakt dat maaien één keer per jaar nodig is. In het voorjaar, als het gras snel groeit, haalt hij een paar graspercelen uit het weideland. Na het maaien en inkuilen kunnen de koeien er weer op. Ook bemesting regelen de dieren zelf. Jaarlijks ongeveer tien ton vaste mest per hectare uitrijden is genoeg om de percelen van Natuurmonumenten te voeden. Zo blijft de bodemkringloop draaien. De melkveehouder is vier jaar geleden gestopt met onthoornen. Als reden noemt hij de wolf. "Mocht er een wolf in de buurt komen dan moeten mijn koeien zichzelf kunnen verdedigen." De hoorns zorgen volgens Sprangers niet voor problemen in de stal. "Van tevoren was ik bang voor het toenemen van verwondingen in de stal, maar die zorgen waren onterecht."

Zelf woont de melkveehouder een paar kilometer verderop in het ouderlijk huis samen met zijn familie. Daar verkopen ze in boerderijwinkel Den Doorn hun eigen biologische Jersey-melk, kaas en eieren. "Een project van mijn dochter Irma", vertelt Sprangers trots. "Zij wil in de toekomst samen met haar man het bedrijf overnemen."

Inspiratiebron voor anderen

Sprangers is tevreden over zijn bedrijfsvoering. Hij zou het mooi vinden als andere melkveehouders op dezelfde manier zouden kunnen werken als hij, maar hij realiseert zich dat dit niet voor iedereen mogelijk is. "Niemand kan het doen zoals ik het doe, en dat weet ik", geeft Sprangers toe. "Ik heb een unieke kans gekregen om op deze manier mijn koeien te houden. Er is in Nederland immers geen plek voor een oneindig aantal van dit soort bedrijven. Wel wil ik graag andere melkveehouders en jonge boeren inspireren en aan het denken zetten over hun manier van bedrijfsvoering. Bewuste keuzes maken waar je achter staat; daar gaat het om." •

Voorbijgangers kunnen gemakkelijk de stal in kijken.